

PETRA DE HAMER

Buiten lucht leven

375 wandelingen
in Nederland

F J O R D

LEKKER NAAR BUITEN!

Veters strikken, flesje water mee, en gaan

Voor de een is een wandeling een rondje van 3 km, de ander is dan net pas warmgelopen en loopt het liefst 25 km op een dag. Steeds meer mensen zijn gaan wandelen de afgelopen jaren, en groot gelijk hebben ze. Buiten zijn is leuk, gezond, het maakt gelukkig en je ziet nog eens wat. En het leuke is: buiten begint aan de andere kant van je voordeur.

Wat staat er in dit boek?

Dit boek is een verzameling van de wandelingen die ik de afgelopen jaren maakte. Soms bezocht ik een natuurgebied en deed daar één wandeling en niet alle acht andere die mij ook heel mooi leken. Die andere noem ik vaak wel, want ik houd van lange wandelingen en jij misschien wel van korte. Het idee van dit boek is, dat er bij je in de buurt altijd wel een wandeling te vinden is. Ook als je in een drukke, volle stad woont. Soms moet je voor een wandeling iets beter je best doen om er te komen, maar ik beloof je dat het altijd de moeite waard is.

Hoe werkt dit boek?

Een wandelgids zonder kaarten? Dat is even wennen, dat kan ik me voorstellen. In dit boek vind je 375 tips voor wandelingen, soms heel specifiek één wandeling, vaker nog een gebied vol mogelijkheden. Soms start je bij een informatiebord aan de rand van een natuurgebied en kun je kiezen uit paaltjeswandelingen; die kun je eenvoudig volgen. De andere keer vertel ik je over mooie etappes van de 23 Lange-Afstand-Wandelpaden of 21 Streekpaden die Nederland rijk is. Die loop je aan de hand van rood-witte of rood-gele markeringen. Vaak heb je geen kaartjes nodig. En nee, ik ben geen routemaker: dat laat ik over aan een handvol routemakers in Nederland die daar heel erg goed in zijn. Ik tip daarom met liefde hun wandelingen.

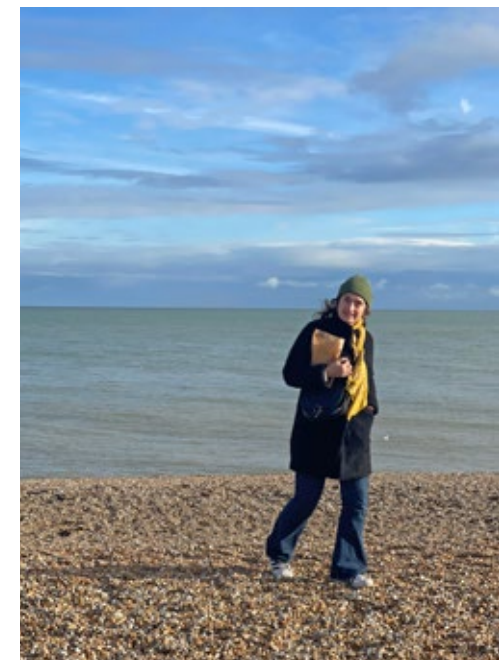
Waar vind ik extra informatie?

Bij voorkeur wandel ik offline. Geen telefoon in je hand waarop je de route moet bijhouden. Even alle aandacht naar je omgeving. Wandelingen waarbij je de bordjes of paaltjes volgt zijn dan ideaal. Soms gaat het niet anders en moet je om een bijzondere route te lopen toch een GPX-bestand downloaden en laden in een handige wandelapp zoals AllTrails of Outdooractive. Anderen zweren bij Komoot. Bij elke wandeling staat daarom vermeld hoe je aan meer informatie kunt komen.

Moet er nog wat mee?

Afgezien van dat er niets mis is met een fijne, lichte wandelbroek, wandel ik zelf altijd gewoon op gympen en als ik natte voeten verwacht op waterdichte wandelschoenen. Wandelen kan gewoon in je normale kleding. Wel een aanrader is een thermoskan met thee en een appeltje. Die stop je in een rugzakje, of in de diepe zakken van je jas. Hoe vaker ik buiten kom, hoe meer ik zie, en hoe meer vogels ik ook zie. Een verrekijker kan vreselijk duur zijn, maar wie net begint met vogelspotten kan het uitproberen met een goedkope. Mijn telefoon gaat mee, maar op stil en foto's maken doe ik gewoon weer met een kleine digitale camera, ik kan het je aanraden. Even helemaal niks.

Zo en nu op pad!
Wandel ze.

INHOUDSOPGAVE

04

NOORD	
09	DE WADDENEILANDEN
29	GRONINGEN
45	FRIESLAND
OOST	
61	DRENTHE
75	OVERIJSSSEL
MIDDEN	
89	GELDERLAND
125	FLEVOLAND
139	UTRECHT
WEST	
153	NOORD-HOLLAND
179	ZUID-HOLLAND
211	ZEELAND
ZUID	
229	NOORD-BRABANT
251	LIMBURG
278	LANGE-AFSTAND-WANDELPADEN
280	STREEKPADEN
282	GOED OM TE WETEN
284	INDEX

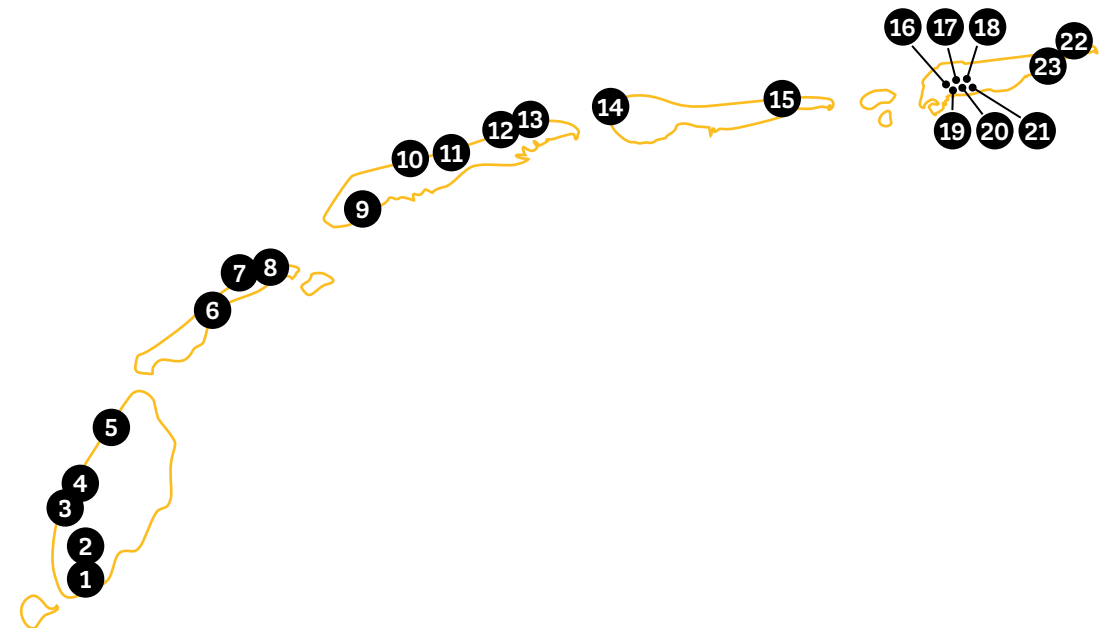
26	NEGEN FAVORIETE WANDELINGEN OP DE WADDEN
42	ACHT MOOIE VLONDERPADEN
58	TIEN BIJZONDERE PELGRIMSPADEN
72	ZESTIEN INSPIRERENDE TREKTOCHTEN
86	ZEVEN NS-WANDELINGEN LANGS HET WATER
122	VIJF STAPPEN DOOR DE GESCHIEDENIS
136	ZEVEN VERRASSENDE BOSWACHERSPADEN
150	NEGEN LEUKE BOSCAFÉS (OF DAARBUITEN)
176	ZES FIJNE NATUURWANDELINGEN
208	ACHT GROENE WANDELINGEN IN DE RANDSTAD
226	NEGEN RONDJES MET EEN PONTJE
248	WANDELEN MET DE HOND
272	DUTCH MOUNTAIN TRAIL
274	BUITENLUCHTLEVEN MET EEN BEPERKING

de Wadden- eilanden

NOORD | DE WADDENEILANDEN

09

Fietsen over de Wadden, dat doet zo'n beetje iedereen die naar de eilanden gaat. Knisperende schelpenpaden, hevig trappend een duin op, de fiets onder aan de afslag laten staan en dan door de duinen naar het strand. Toch is wandelen over Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog helemaal geen slecht idee, sterker nog: het is een briljant idee. Want alles is er: bos, duin, strand, polder, het wad. En dat allemaal op een paar vierkante kilometer.

TEXEL

Druk en toeristisch, dat wordt vaak gezegd van Texel en ja, het is zeker het drukste eiland van de vijf. De afstand tot de wal is klein, dus mensen gaan er snel een dagje heen; ook zijn er grote campings, grote hotels, veel dorpen. Maar buiten de gebaande paden kun je er ook goed wandelen. Dat is dan weer het voordeel van een groot eiland. De westkant van het eiland is vooral natuurgebied, met in het midden van het eiland een bos dat door eilanders De Dennen wordt genoemd.

1

De Mokbaai

In het zuiden van Texel ligt de Mokbaai. Net als elders op de Wadden een plek waar een paar waterdichte schoenen geen overbodige luxe is. De baai zie je vanaf de boot vanaf Den Helder al liggen. Er begint vanuit de haven 't Horntje een mooie wandeling van 20 km. Je loopt eerst een flink stuk westwaarts en vervolgens richting Ecomare. De route is te downloaden op npduinenvantexel.nl. De route maakt gebruik van de rood-gele markering van het Streekpad WaddenWandelen (zie hiernaast) maar ook van blauwe en groene paaltjes.

Startpunt: Veerhaven Texel, Pontweg 3, Den Hoorn (bij het verlaten van de boot linksaf)

2

Waddenwandelen

Over alle Waddeneilanden loopt het Streekpad WaddenWandelen. Er hoort een boekje bij, met daarin ook dagwandelingen, zoals deze bij Den Hoorn. De mooie wandeling van 22 km gaat rondom het dorp Den Hoorn, komt langs de duinen, dwars door de polder, langs weides vol schapen en gaat richting Oudeschild. Vanaf daar loop je langs de zee terug naar Den Hoorn. Als je deze wandeling te lang vindt, keer je om bij boerderij De Atlas.

Meer info op wandelnet.nl

3

De Dennen

Dwars door het bos De Dennen lopen twee wandelroutes, eentje heet Ploegelanden (blauwe paaltjes, ruim 3 km) en de ander heet Natuurpad De Mient (rode paaltjes, ruim 4 km). Als je ze combineert, loop je ongeveer twee uur door de mooie bossen. Onderweg kom je langs een vogelschermer. Laarzen of waterdichte wandelschoenen aan, een groot deel van het jaar is het hier drassig. En goed op de paaltjes letten.

Startpunt: parkeerplaats Monnikenweg, Den Burg

4

Nationaal Park Duinen van Texel

De gehele westkant van Texel werd in 2002 een compleet Nationaal Park. Maar liefst 4300 hectare duingebied wordt hier beschermd, en dat allemaal dankzij de inzet van Jac. P. Thijsse die bijna 100 jaar geleden pleitbezorger was van beter natuurbeheer. De Duinen van Texel zijn afwisselend: kwelders, heide, stranden natuurlijk, maar ook bossen. Het hele NP is onderverdeeld in verschillende gebieden, waarvan sommige bekender zijn dan andere. Het zuidelijkste deel is De Hors, helemaal in het puntje met uitzicht op Vlieland liggen de Eierlandse Duinen. Een bijzonder deel is De Slufter dat grotendeels rustgebied is. Als je alles wilt weten over de natuur op Texel is een bezoek aan Ecomare, natuurmuseum en zeehondenopvang, natuurlijk een prima idee.

Een mooie wandelroute van 15 km loopt van De Cocksdorp naar Ecomare. Ook loopt er vanaf Ecomare een rondje van 6 km dat is aangegeven met blauwe paaltjes. Als je niet langer dan een uur wilt wandelen: er zijn opvallend veel uitgezette wandelroutes van 1,5-4,5 km. Overigens kun je een wandeling eenvoudig verlengen door ook een stuk over het strand te lopen.

Meer info en een overzicht van bovenstaande wandelingen op npduinenvantexel.nl

5

De Slufter

Het was eigenlijk de bedoeling om van dit deel van Texel een landbouwpolder te maken, maar begin 20^e eeuw werd de knuppel in het hoenderhok gegooid. Te veel overstromingen. Het zeegat werd opengelaten, waardoor er nu een prachtig krekensysteem is ontstaan. Zeker na een heftige storm staat het hier onder water. Je mag niet overal zomaar vrij wandelen, maar bij de Sluftervallei wel. Doe dat vooral, want als het lamsoor in bloei staat in de zomer: daar kan geen hei tegenop! Eerdergenoemde wandeling (zie hiernaast) en Groene Wissel 325 komen erlangs. Als je echt alleen even heen en weer wilt lopen, neem dan het Familiepadi van 0,8 km.

**Startpunt: Slufterweg 1a,
De Cocksdorp, Groene Wissel
via wandeloekpagina.nl**

NOORD | DE WADDENEILANDEN

VLIELAND

Op het kleinste Waddeneiland van de vijf is autorijden alleen voor inwoners toegestaan. Een paradijs voor fietsers en wandelaars dus. Het eiland is in tweeën te delen: aan de westkant ligt de Vliehors, een enorme zandvlakte die doordeweeks gebruikt wordt als militair oefenterrein. In het weekend mag je er gewoon wandelen. Aan de oostkant is het een stuk groener, daar vind je een aantal aangelegde bossen. Er is één dorp, dat Oost-Vlieland heet en nee, er is niet stiekem nog een West-Vlieland. Dat was er ooit wel natuurlijk, maar het verdween begin 18e eeuw in zee.

Texel-Vlieland-Terschelling

Niet wandelen, wel leuk: eilandhoppen. Om van Texel naar Vlieland te gaan, stap je aan boord van De Vriendschap. De boot brengt je naar de Vliehors, waar je vervolgens eindeloos kunt wandelen. Verplicht nummer: een foto maken van het Drenkelingenhuisje. Met de Vliehors Express kun je richting het Posthuys worden gebracht, dat is een restaurant tegen de Kroon's Polders aan. Kijk voor meer informatie op waddenveer.nl. Van Vlieland naar Terschelling kan ook: Rederij Doeksen verzorgt niet alleen de boten van Harlingen naar zowel Vlieland als Terschelling, maar ook tussen de twee eilanden.

Meer info op waddenveer.nl en rederij-doeksen.nl

6

Kroon's Polders

De vier polders die zijn vernoemd naar de man die zorgde voor de inpoldering, ligt tegen de Vliehors aan. Je mag het gebied niet in, want het is een broedgebied en veel vogels overwinteren hier, maar je mag er wel omheen. Op die manier kun je vogels spotten, iets wat veel mensen hier doen. Verrekijker mee dus. Deze wandeling van zo'n 7,5 km is bedacht door de boswachter van het eiland, en onthoud: boswachterswandelingen, gemaakt door de boswachters van Staatsbosbeheer, zijn vaak de mooiste routes. Je kunt de route ook aanpassen, dan loop je een deel over het Noordzeestrand en via het Pad van Zes weer naar het Posthuys (of vanaf, als je tegen de klok in loopt). Wat ook kan, is je aanmelden voor de Vliehors Expres, die brengt je naar het einde van de Vliehors en dan wandel je terug langs het wad. Als je graag de Kroon's Polders in wilt, kun je mee op een excursie. Kijk daarvoor op denoordwester.nl waarop nog meer excursies door natuurgebieden op het eiland staan.

Startpunt: Het Posthuys,
Postweg 4, Vlieland, meer
info op vliehors-expres.nl

7

Rug van het Veen

Midden op het eiland ligt een stuk duin dat volgens de boswachter van het eiland het allermooiste duin is, het Rug van het Veen. Hier heb je hoge duinen, er lopen schapen en het is er ongelooflijk rustig. Het ligt achter kampeerterein Lange Paal, een natuurkampeerterein. Je mag overal vrij wandelen. Kleine extra tip: loop via het Pad van Dertig door richting de Noordzee, je komt dan langs de Cranberry Vlake (jazeker, ook op Vlieland heb je cranberry's). Loop via de gemarkeerde paden naar de Oude Eendenkooi en de Nieuwe Eendenkooi.

Startpunt: Natuurkampeerterein
Lange Paal, Postweg 1a, Vlieland

8

Vuurboetsduin

Helemaal aan het eind van het dorp ligt het Vuurboetsduin, het hoogste duin van Vlieland. Mooi om 'even' te beklimmen, want vanaf hier heb je prachtig uitzicht over het wad. Vroeger was het duin de plek waar een houtvuur werd gestookt om schippers te waarschuwen, nu staat er een vuurtoren van steen. Je wandelt vanaf hier door het bos en duin, je kunt uiteraard zelf struinen of kiezen voor de wandeling van Staatsbosbeheer (groene paaltjes), die is ca. 6 km lang.

Startpunt: Vuurtoren,
Vuurboetsplein, Vlieland

TERSCHELLING

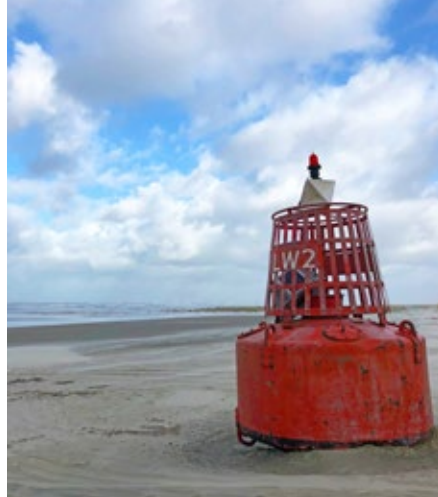
Eiland van theaterfestival Oerol, cranberry's, camping Appelhof, pondkoek: iedereen weet wel iets over Terschelling. Het is langgerekt, alle dorpen liggen aan de zuidzijde langs bijna één lange weg. De bonkige vuurtoren Brandaris staat in West-Terschelling, helemaal aan de andere kant ligt Oosterend. In het noorden vind je eindeloze stranden en dat is bijna letterlijk want als het eb is en je wilt gaan zwemmen, moet je een behoorlijk eind lopen. Heel fijn aan Terschelling is de variatie in het landschap. Van een groen strand in het westen vanwaar je uitkijkt op Vlieland tot de uitgestrektheid van de Boschplaat. Over nagenoeg het hele eiland kun je vrij wandelen. Je komt ontzettend veel paaltjes met aanwijzingen tegen, je mag die negeren. Er ligt voor meer dan 200 kilometer aan wandelpad.

9 Groene Strand & Doodemanskisten

Het Groene Strand is een bijzonder gebied; vroeger was het echt strand maar halverwege de 19^e eeuw groeide de zandplaat de Noordsvader aan het eiland vast. Het 'oude' strand, waar de zee nog komt, kreeg een mooie begroeiing en dat is fijn voor de vogels. Er loopt een lang pad langs het bos, je komt langs de Doodemanskisten, het oudste stuk bos van het eiland. Er is een wandeling van 4,5 km uitgezet door Staatsbosbeheer. Of je volgt de WaddenWandelen-route, met een stuk langs zee en dan via Midland aan Zee en Midland (een gezellig dorp!) terug via de wadkant. Eten en drinken kan bij De Walvis, het terras is zeer geliefd bij mensen die net van de boot afkomen of nog even wachten tot ze weer naar de wal gaan.

Startpunt: Paviljoen De Walvis, Groene Strand, West-Terschelling

10 Landerumerheide

Hoewel de boswachter de laatste zal zijn die vindt dat je je aan de paaltjes moet houden, zette hij toch een mooie route uit over het eiland. 'Zijn' boswachtersroute gaat over de heide en komt langs de Waterplak, een natte vallei. Hier heb je echt het gevoel dat je midden in de duinen bent. De route is ruim 6 km lang.

Startpunt: ET-10 kerk, hoek Heereweg/Duinweg Midland (hier kun je je fiets neerzetten)

11 Hoornerbos

Hoewel je op Terschelling natuurlijk heerlijk langs het strand kunt lopen, zijn de bossen ook fijn. Zo loop je langs de blauwe paaltjes vanaf Hoorn (ca. 6 km) door een mooi afwisselend landschap van bos, duinen en heb je prachtige uitzichten. Doorsteken naar het strand kan op het meest noordelijke deel van de route, pak dat vooral nog even mee.

Startpunt: hoek Duinweg Hoorn/Badweg Hoorn

12

De Boschplaat

Het hele jaar door mag je de Boschplaat op, maar tijdens het broedseizoen is een groot deel verboden toegang. We hebben het hier dan ook niet over zomaar een broedgebied, je vindt op de Boschplaat zo'n 65 soorten vogels. Geen wonder dat je veel mensen met een verrekijker tegenkomt. De Boschplaat heeft sinds 2005 een Europees diploma voor Natuurbeheer (een van de vier gebieden in Nederland en een van 74 in Europa – het gaat om gebieden die uitzonderlijk goed beschermd worden; een soort goed-gedaan-oorkonde die vijf jaar geldig is). Staatsbosbeheer heeft allerlei rondwandelingen uitgezet op Terschelling, maar als je een rondje Boschplaat wilt doen, kun je beter gebruik maken van de knooppunten. Maak eerst de mooie fietstocht naar knooppunt 60. Daar zet je je fiets in de stalling en loop je achtereenvolgens naar 62-63 (kop van het eiland), en dan ofwel hier over het steile duin weer terug naar 62 of je verlengt de route nog tot 109-54-60. Bij harde westenwind (ik spreek uit ervaring) loop je dit bij voorkeur omgekeerd.

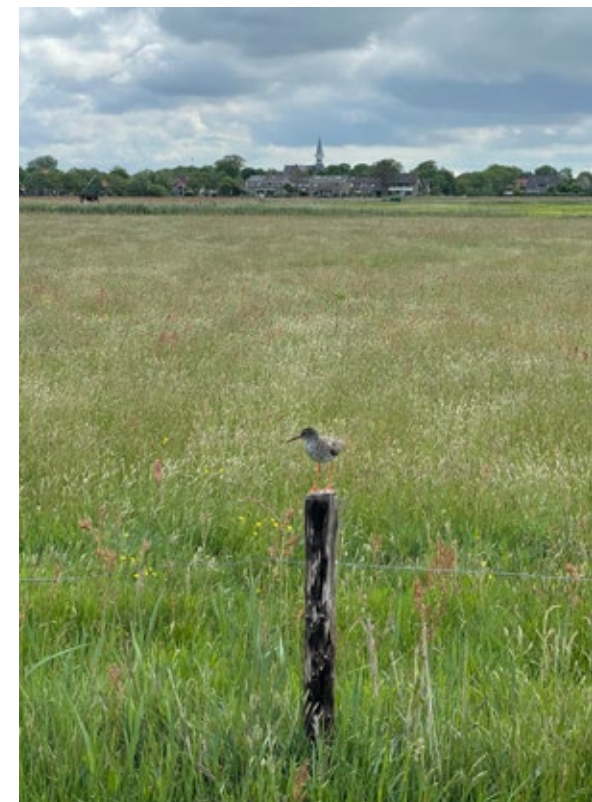
Start: Fietsenstalling bij Dazenplak (eind van het verharde fietspad)

13

Dark Sky Park

Iets heel anders: een nachtwandeling maken over de Boschplaat. Terschelling heeft namelijk zo weinig lichtvervuiling dat je hier een van de mooiste sterrenhemels ter wereld kunt bekijken. Ga nachtwandelen met helder weer en weinig maanlicht, bijvoorbeeld met Nieuwe Maan. Mocht je dit heel leuk vinden maar niet echt een held zijn, dan kun je ook mee met de boswachter, die organiseert elke maand een nachtwandeling van zo'n twee uur.

Meer info: darksleepark.nl en vvterschelling.nl

AMELAND

Dat Ameland een eiland is, mag soms een wonder heten. In de 17^e eeuw bestond het uit drie kleine eilandjes, niet meer dan wat duinen en her en der een akker. Het water was een constante bedreiging, meerdere dorpen verdwenen genadeloos in zee. Pas eind 19^e eeuw konden de Amelanders weer opgelucht ademen toen er een zeedijk gebouwd werd. Er zijn, nog geen eeuw geleden, plannen geweest om het eiland te verbinden met de wal, maar dat ging gelukkig niet door. Ameland is een mooi groen eiland waar vooral veel gefietst wordt, maar waar wandelen ook echt de moeite is. Vier dorpen zijn er, van west naar oost zijn dat Hollum, Ballum, Nes en Buren.

14

Hollumerduinen & Hollumberbos

De westkant van het eiland is groen. Wij knootten hier twee wandelingen aan elkaar, beide paaltjeswandelingen van Staatsbosbeheer. De ene is de groene van bijna 4 km, de ander is de gele route van bijna 9 km. Ze komen bij elkaar aan de Oranjeweg, kijk zelf even goed op de kaart hier. Het kan niet echt misgaan want na het wandelen van de ene route, doe je de andere er gewoon achteraan zodat je een achtje maakt. Je komt onderweg alle landschappen van Ameland tegen: bos, het strand, duinen, alles is er. Het hoge Engelmansduin zorgt voor een mooi uitzicht. Bij de VVV verkopen ze een handig wandelboekje met daarin routes over het eiland, veel tips en weetjes.

Startpunt gele en groene route:
parkeerplaats Oranjeweg tegenover de vuurtoren (ook te beklimmen!)

NOORD | DE WADDENEILANDEN

15

Het Oerd

Bijna helemaal aan de oostkant van het eiland ligt dit bijzondere gebied, waar je met extreem hoogwater niet kunt lopen. Goed in de gaten houden dus, die getijdenkalender! En stevige stappers zijn sowieso geen overbodige luxe hier. It Fryske Gea, beheerder van veel natuur in Friesland, zorgt voor dit oudste duingebied van Ameland. Hoewel de rest van Ameland best vlak is, vind je hier het hoogste duin in de Oerderduinen: 24 meter hoog. Liefhebbers van vogels kunnen hun hart ophalen in de kwelders, waar de vogels met duizenden tegelijk broeden. Er gaat een wandeling van 4 km, volg de blauwe paaltjes. De route start officieel elders maar ik vind dit een logischer startpunt.

Startpunt: Oerdblinkert

Wadlopen

Dat is natuurlijk ook wandelen: wadlopen. Er zijn vele tips voor beginners, zoals dat je nooit in je eentje het wad op moet gaan. Draag schoenen die je tot boven helemaal goed dicht kunt maken, type hoge Converse All Stars. En vooral: zorg ervoor dat je fit bent, want het is toch een soort van topsport. Het spannendst is om van de wal naar een eiland te lopen, dat kan in het geval van Ameland en Schiermonnikoog. Zo'n wandeling duurt zo'n 3 tot 5 uur, dat hangt een beetje van de route af. Op de andere eilanden worden wad-excursies georganiseerd, zodat je wel over het wad loopt maar niet van A naar B.

Meer info op waddeneilandeninfo.nl

Duin, strand, polder, het wad en de eindeloze zee

20

NOORD | DE WADDENEILANDEN

SCHIERMONNIKOOG

Sommige mensen komen al jaren op 'Schier' en zijn daar heel eenkennig in. Voor de een is het vanwege het legendarische Hotel Van der Werff of de Kobbeduinen en het Willemsduin in het oosten. Of de tv-serie *Het geheim van Vredenhof* (naar een scenario van Wibo van der Linde) dat op het eiland speelt; loeispannend voor de tienjarige van toen, nu tergend traag. De kleine drenkelingen-begraafplaats Vredenhof dat een sleutelrol speelt in de serie, doe je trouwens ongetwijfeld aan tijdens je wandelingen over dit eiland, dat in z'n geheel een Nationaal Park is.

16

Westerplas en duinen

Vanuit het dorp volg je een blauwe markering richting het Wad, sla daar rechtsaf naar de Bank van Banck. Je komt langs de Westerplas, met ontelbaar veel vogels. De wandeling gaat verder op een pad tussen groen en strand, hier heb je de wereld voor jezelf. Wat wij graag doen: iets van de route (ca. 9 km) afwijken en pas bij de vuurtoren het duin over. Daar pik je de route zo op. In het dorp strijk je neer op het terras van Graaf Bernstorff of in de gelagkamer van Hotel van der Werff.

**Startpunt: Bezoekerscentrum,
Torenstreek 20, Schiermonnikoog**

17

Nationaal Park Schiermonnikoog

Lastig te bepalen waar je nu echt moet wandelen als een heel eiland zo de moeite is. Fietsend kom je een heel eind, maar ja, dit is geen fietsboek. Een mooie wandeling over de westkant van het eiland is uitgezet door Natuurmonumenten. Deze route is ruim 15 km. Bijzonder is de Westerplas, een van de weinige zoetwatergebieden op het eiland. En net als op Terschelling heb je hier veel groen, want er is een begroeid strand. Grootste kans op zeehonden heb je in het noordwesten van het eiland, die liggen vaak op de zandbanken.

**Startpunt: Bezoekerscentrum,
Torenstreek 20, Schiermonnikoog**

18

Trekvogelroute

De laatste keer dat ik op Schiermonnikoog was, waren er ontelbaar veel vogels. Natuurmonumenten weet dat uiteraard ook, en zette een prachtige Trekvogelroute (ca. 18 km) uit over het eiland. Je komt echt langs alle mooie plekken, met mooi uitzicht. Let op, als je deze route online bekijkt: over 18 km doe je natuurlijk geen 1,5 uur. Je kunt de route inkorten door in het dorp meteen noordwaarts naar het strand te lopen. Doe je de ronde Westerplas en duinen een andere keer. Verrekijker mee.

Meer info op natuurmonumenten.nl

21

19 Westerstrand & Westerduinen

Net zo mooi als de naastgelegen gebieden Het Rif (zandplaat) en de Westerplas, is het Westerstrand. Hier ziet het strand er anders uit dan je wellicht gewend bent, met een flink stuk 'groen' tegen de duinen aan. Je loopt er fijn rustig. Dit rondje liep ik ook: vanaf de VVV richting de Bank van Banck (de stenen bank bij het wad aan het eind van de Reeweg), dan rechtsaf over de dijk ten noorden van de Westerplas, bij de Westerburenweg linksaf richting het strand. Loop door de Westerduinen naar de rode vuurtoren, loop erlangs tot je de bordjes Vuurtorenpad ziet. Volg deze langs de witte vuurtoren en loop vervolgens terug naar het dorp. Deze ronde is iets minder dan 7 km.

Startpunt: Reeweg 9, Schiermonnikoog

20 Het Rif

Helemaal aan de westkant van het eiland ligt Het Rif, een nog altijd aangroeiende zandplaat. Voorheen lag deze los van het eiland, maar net als alle andere Waddeneilanden verandert Schiermonnikoog steeds van vorm. Op Het Rif kun je met enig geluk zeehonden zien liggen, hoewel je die ook aan het Noorderstrand ziet of als je naar de Balg, de lege westkant van het eiland, gaat. Je bereikt Het Rif het eenvoudigst door bij onderstaand adres ter hoogte van de Bank van Banck de duinen door te steken. Echt een wandelroute is hier niet uitgezet, loop lekker naar het einde tot je aan de branding staat. Je komt ook langs en over Het Rif via een aantal andere wandelingen, zoals die bij de Westerplas.

Startpunt: Minne Onnespad, Schiermonnikoog

NOORD | DE WADDENEILANDEN

21 Het dorp Schiermonnikoog

Wie meer wil weten over het dorp en de geschiedenis ervan, haalt bij informatiecentrum Het Baken een wandeling door het dorp Schiermonnikoog. Je leert niet alleen meer over de eerste monniken die hier rondliepen, maar ook over de gigantische walviskaken die aan de Nieuwestreek staan. Tussen de jaren 1945 en 1965 werd er in Nederland nog veel op walvis gejaagd, je kunt het je nu bijna niet meer voorstellen. De kaken zijn uit 1950, als een soort monument voor de vissers die maanden van huis waren. Vroeger stond hier ook een zeevaartschool. Het leukst om doorheen te dwalen, zijn de kleine straatjes die hier 'streken' heten. Ook een wandeling over het Vuurtorenpad is leuk. De beide vuurtorens stammen uit 1854. Als een schip kwam aanvaren en het licht van de twee torens viel over elkaar heen, wist de zeeman waar je hij van de Noordzee naar de Waddenzee kon varen. In 1909 kreeg de rode vuurtoren elektrische, ronddraaiende verlichting die die doorgang ook aangaf en werd de witte vuurtoren overbodig. Er zijn tientallen weetjes over Schiermonnikoog (want waarom is het eiland dat pal boven Groningen ligt toch eigendom van Friesland?), leuk om te leren. Je kunt daarom ook met een gids door het dorp, meld je daarvoor aan via Natuurmonumenten. Een wandeling door het dorp kost je niet meer dan een uurtje, hooguit twee.

Startpunt: Nieuwestreek, Schiermonnikoog, meer info op natuurmonumenten.nl

22

WaddenWandelen - Schiermonnikoog

Het is een klein eiland en toch zijn er drie etappes van het Streekpad WaddenWandelen. Etappe 1 gaat van de veerhaven naar de bushalte bij strandpaviljoen De Marlijn (waar je absoluut een keer moet gaan eten, reserveer een tafeltje, want het is een populaire zaak), een etappe van bijna 15 km waarbij je meteen al de mooie Westerplas, Het Rif en de Wester-, Noorder- en Oosterduinen meepakt. Etappe 2 gaat van De Marlijn richting de Kobbeduinen en maakt daar een heel smalle lus, dan ga je door via bunker Wassermann en begraafplaats Vredenhof naar de boot. Deze wandeling is ca. 14,5 km. Etappe 3 is een wandeling die je niet vaak ziet bij de Streekpaden: heen en terug. Ook deze wandeling begint bij De Marlijn en gaat dwars door de Kobbeduinen naar het Willemsduin, een van de verste plekken op het eiland waar je kunt komen.

Startpunt: Veerweg 1, Schiermonnikoog, meer info en route op wandeln.net

23

Kobbeduinen & Willemsduin

‘Een must voor wandelaars’ zegt iedereen en het valt niet te ontkennen. Hiervoor bij WaddenWandelen wordt etappe 3 van Streekpad WaddenWandelen genoemd en dat is de beste ‘route’ om van de Kobbeduinen naar het Willemsduin te komen. Maar eerst die Kobbeduinen: dit deel van de duinen is bereikbaar met de fiets, er gaan twee fietspaden heen. Daar aangekomen zet je je fiets in het rek en steek je de duinen over. Vervolgens kun je daar, afhankelijk van het seizoen, lekker heen en weer wandelen, waardoor je de wandeling zo lang of kort kunt maken als je wilt. Er zijn twee bakens, elk duin heeft er een. Omdat ze boven het landschap uitsteken, zie je ongeveer hoe je van de Kobbeduinen naar het Willemsduin loopt. Houd er rekening mee dat het ontzettend drassig kan zijn. Elk seizoen ziet het er hier anders uit en eerlijk gezegd heeft de plek iets magisch: door de twee bakens ben je je nog meer bewust van de afstanden.

Startpunt: Strandpaviljoen De Marlijn, meer info op crossbillguides.nl en wandeln.net

NOORD | DE WADDENEILANDEN

Negen favoriete wandelingen op de Wadden

Het hoofdstuk over de Waddeneilanden is veel te dun, vandaar dat ik ooit een boek schreef met wandelingen op de eilanden en de Waddenkust. Dat boek is uitverkocht, dus hieronder met alle liefde de alle mooiste wandelingen op de eilanden, in aanvulling op de voorgaande pagina's.

TEXEL

Hoge Berg

Een van de mooiste plekken van Texel is de Hoge Berg, een oud cultuurlandschap met tuinwallen van ongeveer een meter hoog rondom de weilanden. Met een beetje fantasie sta je in Zuid-Engeland. Ik houd niet zo van wandelen met een app maar voor deze keer maakte ik een uitzondering en downloadde de app Crossbill Wadden. Hiermee loop je zo'n 10 km door de velden, langs een Georgische begraafplaats en Fort De Schans. Bij de app hoort een mooi boek over de natuur op de eilanden.

Meer info op [CrossBillGuides.nl](https://crossbillguides.nl)

Den Hoorn

Navigeer naar het mooie kerkje van Den Hoorn, zet daar je fiets neer en kies van het informatiebord een van de vijf wandelingen uit. Ze gaan in alle windrichtingen het dorp uit, de polder in. De kortste wandeling is 5 km, de langste 22,6 km (die laatste een rondwandeling van het Streekpad Wadden-Wandelen).

Startpunt: Dorpsplein, Den Hoorn

VLIELAND

Vliehors & het Drenkelingenhuisje

Doordeweeks mag je de Vliehors, de grote zandvlakte aan de westkant van het eiland niet op, dan is het militair oefenterrein. In het weekend kun je hier heerlijk wandelen. Laat je ernaartoe vervoeren met de Vliehors Expres en wandel het hele eind weer terug. Geen aanrader met oostenwind trouwens.

Meer info op vliehors-expres.nl

Noordestoek

Negen van de tien mensen die komen wandelen op Vlieland gaan 'linksaf' bij de veerboot. Als je naar rechts gaat, kun je een rondje om de noordoosthoek ('Noordestoek') wandelen, waarbij je ook bij het leuke bord 'Vlieland groet u' een tussenstopje kunt maken. Bijzonder is het punt waar Waddenzee en Noordzee samen komen. Over het strand wandel je vervolgens terug tot aan Strandpaviljoen 't Badhuys.

Meer info op vlieland.net

TERSCHELLING

Groene Pollen

Terschelling is een opvallend groen eiland, met veel bossen. Zo ook de Groene Pollen. Je loopt er vaak in alle rust doorheen. Bij het kantoor van Staatsbosbeheer begint een wandeling van 7 km door dit jonge bos.

Meer info op staatsbosbeheer.nl

Tiger & Van Hunenplak

De geschiedenis van de Atlantikwall vind je ook op Terschelling. Bunkercomplex Tiger is er een voorbeeld van. Tijdens een wandeling van 4,5 km kom je langs twee bunkers en de Van Hunenplak. De wandeling is met 2 km uit te breiden, hierdoor wandel je ook nog een stuk door de polder.

Meer info op atlantikwall-wadden.nl en staatsbosbeheer.nl

AMELAND

Hagedoornveld & Kwekerijbos

Misschien wel een van de mooiste duinwandelingen op de Wadden. Het Hagedoornveld is een grote open vlakte met duinmeer, waar vooral veel meeuwen broeden. Je wandelt aan beide zijden van het meer. Het Kwekerijbos is een aangeplant bos van een eeuw oud. Het zijn twee losse wandelingen van zo'n 4 km maar eenvoudig aan elkaar te knopen als je goed op de gekleurde paaltjes let tijdens het lopen.

Meer info op staatsbosbeheer.nl

Sier, De Blieke en Koudenburg

Veel dorpen zijn verdwenen op Ameland, niet opgeslokt door zee maar onder het zand bedolven. Langs die onzichtbare dorpen loopt een heerlijke wandeling van 18 km die begint in Hollum en eindigt in Nes. Er hoort een boekje bij, zie onderstaande site.

Meer info op opzoeknaarverdwenendorpen.nl

SCHIERMONNIKOOG

Balg

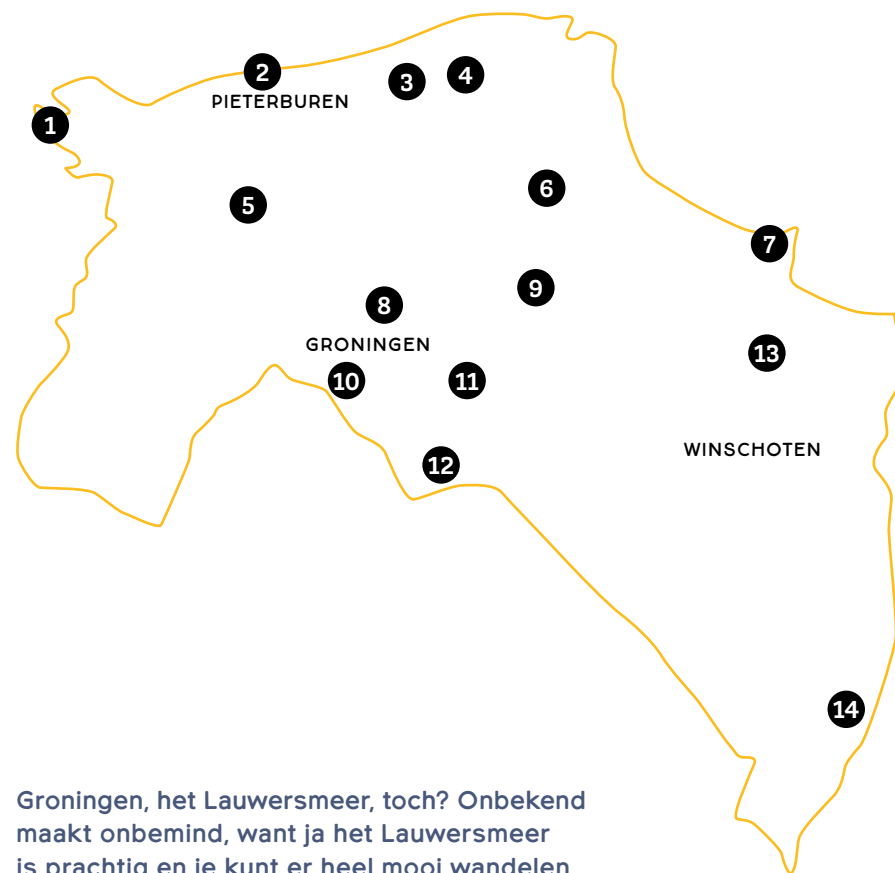
Alles kan, en zo ook naar het aller-oostelijkste puntje van Schiermonnikoog lopen. Je bent er dan wel even zoet mee, ook als je eerst een stuk met de fiets door de duinen gaat. Wat ook kan, is een ritje maken met de Eilander Balg-expres, je daar laten afzetten en weer terug naar het dorp lopen.

Meer info op eilanderbalgexpres.nl

NOORD | GRONINGEN

Groningen

Groningen, het Lauwersmeer, toch? Onbekend maakt onbemind, want ja het Lauwersmeer is prachtig en je kunt er heel mooi wandelen maar er is zoveel meer. Ik werd verliefd op het Hogeland, op de natte natuur onder de stad Groningen en dwaalde door terpdorpen die hier, anders dan in Friesland, wierdedorpen heten, dorpen op woonheuvels. Je wandelt over graslanden en langs de dijken. Er zijn ook bossen, maar ga vooral op ontdekking in het open en ook af en toe glooiende landschap. Er gaat niets boven Groningen, heus.